

Na grobu mamice.

I.

rav za našo cerkvijo je majhen borov gozdič — Borovlje imenovan. Za njim se razprostira vaški pašnik — Rebrnica. Saj veste, kaj je pašnik za razposajeno mladino. Pravil sem vam vže o našem pastirju, in še sedaj mi je žal, da ne morem pri njem peči smojk in krompirja. Pred nekaj leti se je pa sprl pri nas bogat kmet Ukanec s srenjo in ni hotel dati krav čredniku. Zato si je najel lastnega pastirja — ali bolje rečeno pastirčeka — Dolganovega Janezka. Ljudje so brusili jezike, češ, kaj bo to revše paslo? Sámó potrebuje pastirja; cmérido in jokalo se bode za govedo. Ali ljudje tudi nimajo vselej pravo. Dolganov Janezek vam je bil pastir, da malo takih. Ponosno je stopal za svojo čredico — devet repov je je bilo — in pokal z bičem. Dolarjev hlapec ga je dražil, da ga bode volk pojedel. Janezek ga je pa zavrnil: „Če je sit, ne bo se me lotil; če je pa lačen, bolje mu bo dišala telečja pečenka, nego li moje koščice.“ Takó se mu je odrezal pa gnal dalje v Rebrnico. Tam je zastavil čredo na dobro pašo, a sam sedel na parobek ali pa na skalo, da je vedno pazil na živino. Posebno tisti pisani teletek mu jo je takój upeljal na kak vrt ali pa v polje.

Kadar je bilo pa vroče in so muhe pritiskale, zagnal je čredo v Borovlje in se ondù tudi sam zleknil v hladno senco.

Čajte, nekaj bi bil pa kmalu pozabil. Janezek ni bil sam pri kravah. Imel je vednega in zvestega tovaríša s sebjó — kocastega kužeta Pagatlja. Učil ga je prositi, hoditi po zadnjih nogah, skakati preko palice, zavračati živino. Sam je trdil, da je njegov Pagatelj takó moder, da zna vse, samó govoriti ne.

Tiste jeseni, ko se je bližala vže paša h koncu, deževalo je silno. Vender je bilo nenavadno južno in gorko vreme. Ob takih nočéh pa udarjajo iz zemlje gobe, in teh je bilo v Borovlji vse polno. Janezkov nagajivi teletek — Potép — takó ga je imenoval, imel je še to lastnost, da je bil sljavi gobar. Če je usledil gobe, šel je po njih na vso moč, in Janezek se je dostikrat potil, predno ga je pritiral k čredi.

Takó sta dirjala Potép in Janezek nekoč po Borovlji. Pagatelj je pridno pomagal pastirju, revskal in bevskal v nagajivca in ga večkrat ugriznil za bedro. Slednjič sta ga vender spravila na pravi tir, in Janezek se je spehan naslonil na plot, ki je mejil Borovlje od polja. Od plota se je pa videlo naravnost doli na pokopališče. Videl je tamkaj, kako nekdo popravlja grobe, vozi rušo in posipuje stezice s peskom.

„Abá-ó, Vsi Sveti so pred durmi,“ vzkliknil je Janezek, da je Pagatelj zalajal, misleč, da bode treba zopet nad Potépa. „Zopet bodo gorele lučice na grobéh, pa tako žalostno bode zvonilo, in molili bodemo vse tri dela rožnega venca. Samó moja mamica ne bode imela nič lučke. Pa takó grd grob ima — prav od tukaj ga vidim, tam le v kotu je.“ In Janezek se obrne od plota, gre k svoji živinici in leže za brinjev grm na mah. Z rokami je podprl glavo takó, da je vtaknil nekoliko prstov v razmršene lase, z dlánjo je pa pokrtil ogorelo lice. Oguljen klobuk mu je zdrsnil na hrbet, z nogama pa je trkal zapored ob mah, kakor bi pozva-

njal svojim mislim. Pagatelj je vedel, da njegov gospod razmišlja nekaj posebnega. Šel je zato nekoliko strani, da bi ga ne motil v mislih, sedel na kodeljo svojega repa in sanjavo zrl v zamišljenega Janezka.

V tem, ko Janezek premišlja, povem vam lahko, kdo da je bil prav za prav ta Dolganov. Janezek je bil sirota brez očeta in matere. Očeta ni nikoli poznal. Umrl mu je, ko je imel Janezek komaj pet mesecev. Mati je potem trdo delala, da je pošteno preživela sebe in svojega sinčka. Toda veliko dela pa malo jela — to je zmoglo mater. Pred dvema letoma — Janezek je imel takrat osem let — preselila se je v boljšo deželo in zapustila Janezka siroto. Ob smrtni postelji je bila takrat Ukánica. To je prosila rôsnih očij umirajoča Dolganovka, naj skrbi za Janezka. Ukánica je obljubila in res vzela dečka po materini smrti k sebi. Ni bil Janezek še za posebno delo. Vender je Ukánčevim mnogo odvrnil. Vsi ljudje so rekli, da prav trdo zasluži tiste prtene in pa raševnate hlače, katere mu naredi vsako leto Ukanec. Ker se je pa letos sprl Ukanec s srenjo, prišel mu je Janezek posebno po godu. —

Janezek je sedaj menda tudi premislil, kar je imel. Zakaj naglo je vstal, nataknil klobuk, počil z bičem in pogledal po živini. Pagatelj je komaj čakal tega trenutka. Skočil je k njemu, spenjal se po njem in ga potezal za suknjico, kakor bi ga popraševal, kaj da si je izmislil. In Janezek je tudi razumel to vprašanje in mu pravil takole:

„Čakaj, Pagatelj, sedaj bova midva naredila jedno. Do sv. Uršule bodem pasel, če ne bode premrzlo. Potem se pa mi dva lepo tiho izmuzava in greva v mesto. Tam te bodem kazal ljudem, kako si moder, in skakal bodeš preko palice — tako-le: a — hóp!“ In Pagatelj je puhnil preko nastavljene palice, kot bi ga s pračo vrgel.

„Dobro, dobro!“ pohvali ga Janezek. „Gospoda te bode gledala in metala meni novcev v klobuk. Ko jih nabereva pol klobuka, greva v prodajalnico in kupiva deset sveč pa za novčič žveplenek. Če bode še kaj denarja ostalo, kupiva si tudi kos pogače. Potem jo pripihava domóv prav ob Vseh Svetih in prižgeva vseh deset sveč na grobu moje mamice. To bode migljalo! Škoda, da ne bodeš smel ti gledati. Toda če bodeš prav priden, denem te vže tako kam, da bodeš videl od daleč.“

Takó je pripovedoval Janezek svoj načrt Pagatlju. Prepričan je bil, da ga je umel. Zakaj Pagatelj je potem od veselja stekel naprej, priskakal zopet nazaj, hodil po dveh in lovil kamene, katere mu je metal Janezek. — Srečna, nedolžna duša, plemenito srce, ki je take načrte kovalo iz ljubezni do mamice!

II.

Sv. Uršula je prišla. Janezek je odpasel, potem sta pa izginila s Pagatljem, kakor bi ju bila slana vzela. Janezek je ostal trdno pri svojem sklepu in res šel v mesto nabirat novcev za sveče. Takó mu seveda ni šlo izpod rok, kakor si je mislil poprej. Le zdaj pa zdaj je priletel kak novčič v nastavljen klobuk. Vže sta hodila po mestu s Pagatljem več kot teden dnij. Oba sta stradala in prezebala — padlo je namreč v tem nekoliko snega — toda novcev ni bilo še pol klobuka. Do vérnih duš so bili le še trije dnevi. Treba je bilo nakupiti, kolikor je bilo

pač gotovine in se napraviti domov. Šel je v prodajalnico in glej — zadostovali so novci za deset sveč. Pa še toliko je ostalo, da je kupil vogel sorščnega kruha za potnino. Potem sta jo pa vrezala s kužetom proti domu.

Ko je bil vže skoraj iz mesta, obsujejo ga predmestni otroci, dražijo psa in mečejo kamenje vánj. Janezek jih nekoliko časa pogovarja, da naj ga pusté pri miru. Ko je bilo pa vse zamán, poščuje Pagatlja in sam jo vdere za nagajivei. Kmalu je pestil hlačmana, ki je še platno prodajal, pa se vender najbolj norčeval iz našega pastirčeka. Mestni deček se je pa drl in kričal, kakor bi ga kdo deval iz kože, da-si mu je Janezek le malo uro navil. Na tolik krik in vik — kričali so tudi drugi, da ga bode ubil — pride izza vogla mož mirú s cesarsko čepico in sabljo. Do-

bro, da ga je Janezek zapazil o pravem času. Popihal jo je iz mesta, da se je kar kadilo. Še le tam na polji se je ozrl nazaj, ali bode varno odahnti se, ali nè. Ko ni bilo nikogar za njim, sedel je na cestni kamen in najprvo pogledal, če so sveče še

cele ali ne. Veselja mu je zažarelo lice, ko jih je ugledal vse tako lepe gladke in nepokvarjene.

„Ha, Pagatelj, ti si jih tudi dobro nagnal páglavce páglave. Bodo pomnili, kaj se pravi naju zasmehovati. Veš, tále zmaga je vredna kos pogače!“

In odvil je iz raztrganega robea kruh, odrezal si ga nekoliko s pipecem ter dal drobljanec kužetu. Ostali kos pa je zopet skrbno zavil in hranil za daljno pot.

Popóludne je začelo snežiti. Janezka je zeblo in ni mogel dalje. Pri gostoljubnih ljudeh je iskal prenočišča. Mislil je, danes bolje da počijem, bodem pa jutri toliko hitreje mahal proti domu. Tuji ljudje, pri katerih je prenočeval, izpraševali so ga, od kod in kam da gre. Povedati jim ni hotel natančno, zakaj da je prav za prav šel v mesto. Ko je omenil, da gre drugo jutro zgodaj dalje, zapretili so mu, da mora ostati tamkaj pri sv. maši. Zakaj nedelja je — dan Vseh Svetnikov.

To je pogledal Janezek! Za jeden dan se je ubožček vstél. Mislil je, da je peti večer, pa je bila vže sobota. Kaj pa sedaj? Domov je hotel na vsak način o pravem času! Sklenil je, da ostane pri sv. maši, potem bo pa hodil ves dan tako dolgo, da pride domov. Povedal je svoj načrt hišnemu gospodarju. Ta je ugovarjal, češ, da lahko ostane v njegovi hiši. Dovolil mu je še le iti dalje, ko

je povedal, da nese sveče na materino gomilo. Gospodar ga je nato še pohvalil, dal mu drugo jutro dober zajutrek in mu želel srečno pot.

Toda pot ni bila srečna, kajti silno je bilo blata in mrzel veter je pihal. Janezek je imel vse premrle noge, in še celó Pagatelj je komaj korakal za njim. Da mu ni dajala poguma in moči goreča ljubezen do matere, bil bi se brez dvombe vže sesedel v cestni jarek. Tako pa je zbiral skrajne moči in šel dalje po grudavi cesti.

Dan se je vže nagibal h koncu, a Janezek še ni zazrl stolpa cerkve, ob kateri počiva njegová draga mati. Za nekaj časa zasliši tožno zvonenje. Zvonilo je rožnim vencem. Zdelo se mu je, da so takrat prav takisto doneli zvonovi, ko so nesli njegovo mater k pogrebu. Spomnil se je, kako je jokal takrat za krsto, spomnil tudi, kako lepo je bilo še takrat, ko mu ni bilo treba jesti tujega kruha. In zaihtel je ubogi deček in se bridko zjokal. Nato je vzel molek iz žepa in pričel moliti za rajno svojo mater.

V tem se je zmračilo popolnoma. Nebo je bilo oblačno, in zdaj pa zdaj je prifrčala snežinka Janezku v obraz. Od vseh stranij se je čulo žalostno zvonenje — kakor bi pevale uboge duše v vicah žalostinke in pošiljale svoje bridke vzdihne proti usmiljenemu nebu. In izvestno niso bile tedaj njih prošnje brezuspešne. Zakaj na stotine bornih koč je sipalo blede luč skozi motna okna, kakor bi žedele kresnice v travi. Za motnimi okni pa je klečalo mnogo, mnogo družin in molilo rožne vence za večni mir in pokaj umrlih sorodnikov. Kako skrivnostno svečan, a zopet tako tožno bridek je bil ta večer! Nekam tesno, grozno bi bilo človeku pri srci, ko bi bil tedaj sam zunaj na polji. Toda našega Janezka ni bilo strah. Mirna vest ga je osrčevala. Mrtvih se pa tudi ni bal; še le želel je, da bi prišla mamica ter ga vzela k sebi v večno domovje.

V take misli zatopljen je prišel naš popotnik ves izmučen in utrujen vendar le do zaželjenega mesta — na pokopališče, kjer mu počiva njegova ljubljena mati. Zvonovi v cerkvenem stolpu so vže davno utihnili. Sveta tihota je vladala na božji njivi. Le tu pa tam je brlela še svečica, potezala kalni plamen, pa ga zopet krčila, da so plesale sence nagrobnih spomenikov. Sedaj je prvič obšel strah Janezka. Postal je nekoliko — in gledal te čudne sence. Celó Pagatelj je nejevoljno zarrenčal. Toda ljubezen premore vse. Janezek se je ojunail in šel k materinemu grobu. Ondù je posadil desetero sveč v podobi križa v rujavo zemljo, prižgal jih zapored in sedel na podstav polomljenega lesenega križa. Ko bi ga bili tedaj videli, kako prisrčno se je radoval! Tako radost more razliti po obličji jedino le čista duša. Vzel je zopet molek, snel klobuk in zroč v migljajoče sveče molil z nova za svojo dobro rajno mater. Nekoliko časa so drsele redno jagode po nitki. Ali kmalu so jele zastajati in slednjič so omahnile roke, Janezek je zdrsnil s sedeža, naslonil glavo na polomljen križ in zaspal ob materini gomili.

III.

Drugo jutro je šel cerkvenik zvonit dan. Greoč mimo pokopališča, sliši tako milo ječanje na njem, da ga obide strah in grôza ter zbeži v župnišče. Ondù pokliče gospoda župnika in mu pripoveduje, da na pokopališči straši. Duhovni gospod se takoj obleče in hiti gledat, kaj bi bilo. In glej! Tam v kotu na grobu

stare Dolganovke dobita Pagatlja, ki milo cvili in pogleduje svojega tovariša. Župnik se prestraši, ugledavši Janezka. Kliče, trese ga, ali vse zamán. Janezek je spal večno spanje. Velik nápor, slaba hrana, mrzla noč — zakaj po noči je bril sever — vse to je ugasnilo mlado življenje — ugasnilo na grobu preljube mamice.

Basnigoj.

Iz naše vasice.

(Piše Janko Barlè.)

XIX.

Življenje v naši vasici je prav priprosto. Jeden dan kot drugi; opravila se vrše po navadi, le nedelja — dan počitka je nekoliko slovesnejša. In kaj bi ne bila saj se takrat vsi župljani zberó pred našo cerkvico v najlepših oblačilih. Drugačne izpremembe pa tudi ni.

Pač malokdaj se zaletí v našo vasico kak potujoči umetelnik. Sicer ne ostane dolgo, a vender je njegov prihod in njegovo bivanje v naši vasici važen dogodek v življenji naših vaščanov, a kaj še le vaških otrok, h katerim sem se prišteval tudi jaz. Med te umetelnike ne bodem štel onih siromakov, kateri prenašajo na svojih ramah hripave orgljice in napravijo pred vsako hišo godbo, da jo je veselje poslušati; take umetelnike smo vender vsi vže večkrat videli in slišali. Ne rečem pa, da se nismo zánje prav nič zanimali, saj smo jih spremljevali s krikom in vikom od prve do zadnje hiše in od vseh strani pregledali óne njihove orgljice. Oni, seveda so bili redki, kateri so imeli v orgljicah male prav smešno oblečene možičke in puničke, ki so se prav po godbi vrteli in nam otrokom največ veselja delali. Siromaki, pač težak kruhek to! Ta je bil brez roke, drugi je imel leseno nogo, tretji je bil slep in da-si so skoraj vsi imeli cesarske svetinje na svojih prsih, vender so se morali potikati po zimi in po letu po širokem svetu.

Rédkejši gosti — tudi teh še ne bodem štel k umetelnikom — bili so medvedarji. To je bilo smeha in ploskanja z rokami, ko so se pokazali zagoreli, zamazani ljudje z dolgimi lasmi in svitlimi očmi ter so s seboj na verigi peljali po jednega ali dva kosmatincea. To je bilo smeha pravim. Héncajte, kako se je ona rjava mrcina postavila k višku, plesala, renčala, sejala moko, bobnala, streljala s kolecem a medvedar jo je vlekel za verigo in zategneno upil nad njo: „Miško, pleši, pleši!“ in potem zapel nekako žalostno in zamolklo národno pesen. Seveda, prav blizu se nismo upali, zakaj kosmati strije se je neusmiljeno repenčil in kaj grdo gledal nas razposajene vaške poníglavce. — Odšli so medvedarji, a veselje je vender še vedno ostalo. Po mesec dnij ali pa še po več smo se igrali takisto, kakor smo videli delati medvedarje. Jeden, v debeli dolgi suknji, prevezan z vrvjo, bil je medved, a drugi je upil nad njim: „Ej Miško, pleši, pleši!“ in vlekel je medveda za vrv, a mi smo okrog njega skakali. Le to moram opómneti, da je bil ta medved mnogo divjejši in surovejši nego li óni pravi rjavec ter se je zaganjal vsak trenotek v nas nemirne gledalce. Le hrabremu krotilecu se je bilo zahvaliti, da se ni začel kak odločen boj mej medvedom in katerim izmed nas.